

З допомогою телебачення викладач керує навчальною діяльністю студентів шляхом:

- створення мовного середовища, яке має сплановану й запрограмовану структуру;
- інтенсифікації навчального процесу, поєднуючи форму, організацію, теми занять і зорово-слухові впливи на тих, хто навчається, з їх реальними можливостями сприйняття інформації;
- контролю сприйняття й засвоєння інформації, внесення відповідних коректив у процес навчання.

Висновки. Отже, складність організації системи підготовки майбутнього фахівця до професійної комунікації в умовах інтегративного підходу полягає в тому, що, по-перше, його навчально-пізнавальна діяльність базується на двох видах знань і умінь, двох видах освіти (гуманітарної й технічної); по-друге, знання й уміння повинні бути взаємопов'язані, інтегровані. Це забезпечується взаємозв'язком матеріалу гуманітарних й професійних дисциплін. Однак спочатку слід здійснити підготовку майбутніх фахівців до формування й подальшої реалізації цих зв'язків. З цією метою передбачається поетапне включення в навчальний процес системи методів, засобів і форм організації навчально-пізнавальної діяльності, спрямованої на здійснення інтеграції гуманітарних й професійних дисциплін.

Інтеграцію можуть забезпечити тільки ті методи, засоби й форми організації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців, які дозволяють: комплексно застосовувати знання й уміння з інтегруючих дисциплін; розв'язувати різноманітні завдання творчого характеру з професійним ухилом, які потребують аналізу й синтезу знань, умінь і навичок.

Література

1. Гончаренко С, Мальований Ю. Інтеграція елементів змісту освіти. – Полтава, 1994. – 234 с.
2. Козловська І.М. Теоретичні та методичні основи інтеграції знань учнів професійно-технічної школи: Дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / АПН України; Інститут педагогіки і психології професійної освіти. – К., 2001. – 464 с. + рис.

УДК:378.147=009:37.036

Карпунова Н.Г.

ГУМАНІТАРНІ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ФАКТОР МОРАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ КУРСАНТІВ

Стикаючись з безліччю проблем, людина стоїть перед вибором правильного вирішення в кожній конкретній ситуації, а значить і оптимальної лінії поведінки, яка б не суперечила моральним вимогам суспільства. Це є актуальним і на сучасному етапі побудови громадянського суспільства в Україні, що передбачає орієнтацію насамперед на людину, на пріоритети духовної культури.

У 2005 році наша країна приєдналася до Болонського процесу, підтримуючи загальне розуміння його цілей. Цей факт каталізує необхідність зміни структури, функцій, методів навчання у вищій школі. Сьогодні диктує необхідність світового співробітництва людей для розв'язання багатьох проблем глобального характеру. І освіта є тим фундаментом, що допоможе людям краще порозумітися для об'єднання зусиль із збереження нашої планети.

Звичайно, що перенесення акцентів в освіті на інтереси, перш за все, людини, надання їй можливостей для розквіту її здібностей, творчості стосується й підготовки кадрів для органів внутрішніх справ (ОВС). Треба зрозуміти, що саме гуманістична, духовна підготовка майбутніх правоохоронців має стати невід'ємною складовою такого поняття, як професіоналізм.

Про це свідчить ціла низка нормативно-правових документів, що визначають основні шляхи розвитку й удосконалення роботи МВС на сучасному етапі.

І це обумовлено, насамперед, тим, що сьогодні Україна намагається вийти на більш якісний рівень діяльності правоохоронних органів і наблизитися до стандартів європейської поліцейської структури.

Тому, вже зараз маємо дбати про посилення гуманістичного змісту планів навчальної, виховної та наукової роботи відомчих ВНЗ системи МВС України, гуманізувати свідомість курсантів у процесі навчання у вищому закладі для того, щоб формувати майбутнього фахівця як самостійну творчу особистість, приділяючи увагу розвитку індивідуальних творчих здібностей.

А це, у свою чергу, вимагає кардинального оновлення всієї відомчої системи освіти МВС.

Виховна робота з курсантами здійснюється, перш за все, у навчальному процесі. У ВНЗ системи МВС України - це організована соціально-педагогічна система, що виконує функції навчання та виховання курсантів відповідно до завдань підготовки кадрів для ОВС.

У сучасній науково-педагогічній літературі є немало робіт, присвячених питанням гуманітарної освіти та виховання молоді, зокрема Власової А.Н., Вульфсона Б.Л., Смельянова В.В., Зеленко А.С., Зюзіної Т.О., Кісіля З.Р., Мазаракі А.А., Павленка В.Б., Хрикова Є.М., Шевченка В.Ф. та ін. Загальнотеоретичні, методологічні проблеми гуманітарної освіти, її зміст та структура неодноразово були предметом обговорення, дискусій на різного рівнях науково-практичних, науково-методичних конференціях. Утім, саме питанню про значення гуманітарних дисциплін у морально-естетичному розвитку курсантів ВНЗ системи МВС України присвячено обмаль робіт. Це й обумовило вибір теми цієї статті та її головні завдання, що полягають у наступному:

- визначенні значення гуманітарних дисциплін у морально-естетичному розвитку курсантів;
- аналізі впливу дисциплін гуманітарного циклу на морально-естетичне виховання курсантів;
- впливу вузівського середовища на їх морально-естетичне удосконалення.

Навчання як основний вид вузівської життєдіяльності впливає на характер поведінки та життєвих настанов, засвоєння курсантами суспільних та професійно-етичних норм, вироблення морально-ділових якостей, виховання культурної людини. При цьому спостерігається дія не тільки зовнішніх, а й внутрішніх чинників, через які відбувається реалізація морально-естетичних функцій навчального процесу. Внутрішніми чинниками є морально-ціннісні позиції курсанта щодо :

- навчального процесу, навчальних дисциплін, що вивчаються;
- науково-педагогічних працівників ВНЗ, до вищого закладу у цілому;
- своєї майбутньої професії.

До зовнішніх чинників можна віднести:

- морально-естетичне виховне спрямування процесу навчання;
- морально-естетичний вплив науково-педагогічних працівників ВНЗ;
- морально-естетичні стосунки в курсантському колективі. Стисло розглянемо їх.

У навчальному процесі треба поєднувати особливості пізнавальної діяльності курсантів та формування їх морально-естетичного обліку. Тому організація і проведення виховного навчання на сучасній науковій, методологічній та методичній основах вимагають включення до навчальних програм певних морально-естетичних виховних завдань з кожної дисципліни, що вивчається у вищій школі.

Особлива роль у вирішенні цього питання належить гуманітарним дисциплінам завдяки їх гуманістичному, громадянському змісту, великому духовному виховному потенціалу.

Взагалі, гуманітарна освіта безпосередньо спрямована до людини, до її інтелектуальної та емоційної сфери, до усвідомлення нею свого місця в суспільстві. Але для того, щоб гуманітарна освіта могла ефективно виконати цю роль, вона повинна бути радикально оновлена. А це, у свою чергу, обумовлює й нові вимоги до викладання та вивчення гуманітарних дисциплін. Якщо визначити їх головне призначення у навчальному процесі та вплив на морально-естетичне виховання курсантів, то при цьому необхідно насамперед:

- радикально переглянути змістовне наповнення гуманітарних дисциплін, а саме зосередити увагу на центральній ідеї гуманістичної освіти - ідеї людини як найвищої соціальної цінності й кінцевої мети суспільного розвитку;

- формувати за допомогою гуманітарних дисциплін вміння нестандартного мислення, почуття новизни, сміливість, ініціативність, плюралістичний характер пізнання, терпимість до нових думок, наукових концепцій, що випливають із самої багато змістовної та розвиваючої дійсності;

- формувати культуру мислення поряд зі світоглядною культурою, яка передбачає не тільки знання про світ, про місце людини в ньому, але й формування на їх основі принципів, переконань, моральних норм, ціннісних орієнтацій, які виявляють життєву позицію, поведінку, напрямки діяльності;

- усвідомлювати те, що гуманітарна освіта, гуманітарне навчання та гуманітарне виховання це єдина цілісна система знань, умінь, навичок, цінностей, ідеалів, спрямованих на конкретну особистість (тобто на індивідуальний підхід як найбільш ефективний);

- переглянути методи навчання та виховання щодо їх відповідності сучасній концепції розвиваючого навчання та педагогіці співпраці, створюючи тим самим умови для активної участі курсантів у навчальному процесі;

- виховувати за допомогою гуманітарних дисциплін громадянськість, що дасть курсантам можливість відчувати себе морально, соціально, політично та юридично дієздатними, відстоювати й захищати права та свободи громадян;

- сприяти формуванню почуття соборності України задля розбудови й удосконалення суверенної, демократичної, правової держави;

- сформувати у кожного курсанта почуття його особистої відповідальності не тільки як спадкоємця й опікуна багатой, різноманітної культури, але й навчити розуміти, цінувати і розвивати її;

- враховувати специфіку ВНЗ, оскільки важливо довести курсантам місце та роль обраної ними професії у системі соціальних цінностей суспільства.

Серед курсантів Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О.Дідоренка (ЛДУВС) був проведений опит з метою аналізу впливу системи морально-естетичного виховання на їх духовний світ.

На основі порівняльного аналізу відповідей курсантів першого курсу з відповідями курсантів четвертого курсу стало можливим дізнатися про зміни морально-естетичних інтересів, ціннісних орієнтирів, життєвих планів, соціально-моральної направленості (співвідношення особистих і суспільних інтересів, матеріальних та духовних потреб) курсантської молоді за час навчання у вищому спеціалізованому закладі.

Оцінка курсантами впливу різних гуманітарних дисциплін на їх морально-естетичне виховання змінилася. Це можна пояснити не тільки віковими відмінностями (серед першокурсників 87,6%- молодь 17-18 років, а серед курсантів четвертого курсу -87,3% - молодь 21-23 років) й усвідомленням курсантами випускного курсу значення таких дисциплін гуманітарного циклу, як історія України, філософія, що в значній мірі висвітлюють процеси зародження та еволюції ідей, теорій, котрі привели або могли б привести до радикальних змін у суспільстві, можливих альтернативних шляхів його розвитку; поєднують глибокі українські національні традиції з загальносвітовими гуманістичними цінностями, досягненнями світової культури, створюючи цим

передумови визнання України в загальносвітовому освітянському просторі; наповнюють свій зміст елементами моральності, духовності, емоційності; визначають зміст моральної та естетичної інформації, яка стає внутрішнім надбанням духовного світу курсантів.

Таке сприймання гуманітарних дисциплін майбутніми фахівцями допомагає їм оволодіти високою духовною, емоційною культурою, що повинна базуватися на доброзичливому та чуйному ставленні до людей, на співчутті та милосерді.

Якщо порівняти з передовими університетами світу (Гарвард, Сорбонна, Бонн, Токіо та ін.) частина гуманітарних дисциплін у програмі навчання негуманітарних факультетів становить 35-40 відсотків (і філософія, соціологія, економічна теорія посідають тут центральне місце) [1,62].

На жаль, в нашій країні, навпаки, спостерігається тенденція скорочення у ВНЗ системи МВС України загальної кількості навчальних годин з важливих дисциплін гуманітарного циклу.

Морально-естетичне виховання в навчальному процесі здійснюється не автоматично, а через управління діяльністю курсантів, у процесі якого відбувається перетворення одержуваної інформації морально-естетичного змісту в морально-естетичні якості особистості. До суттєвих аспектів виховання морально-естетичних якостей курсантів належать також і засоби впливу на останніх науково-педагогічних працівників у процесі викладання гуманітарних дисциплін. А це, у свою чергу, потребує і нового погляду на особистість самого науково-педагогічного працівника ВНЗ.

Яким бачиться сучасний науково-педагогічний працівник ВНЗ системи МВС України? Перш за все, це - творча особистість, яка весь час працює над розвитком своїх професійних здібностей і людських якостей, закохана у свою роботу, поважає особистість курсанта, уміє завжди побачити та оцінити кращі його якості; це той, хто свідомо, гармонійно поєднує в собі моральне, фізичне та естетичне.

Треба відзначити, що серед чинників, які визначили курсанти у своїх відповідях, що сприяють їх морально-естетичному вдосконаленню -спілкування з науково-педагогічними працівниками ВНЗ займає серед них перше місце (64,18 % курсантів I курсу і 66,10% курсантів IV курсу відзначили важливість цього впливу).

Мисляча, творча особистість не народжується, її треба виховувати, формувати, розвивати. Отже, успіх сучасної освіти значною мірою залежить від майстерності та особистісних якостей науково-педагогічного працівника, його уміння застосовувати в навчанні активні форми та методи, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії, спрямовані на самостійний пошук істини, сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості курсантів.

До таких форм та методів навчання належать ситуативно-рольові ігри, метод відкритої трибуни, "мозкові атаки", бліц-турніри, домашні есе тощо, індивідуальні навчально-дослідні завдання (ІНДЗ).

Крім зазначених вище методів, у курсах гуманітарних дисциплін для морально-естетичного виховання курсантів доцільно використовувати і метод аналізу соціальних ситуацій морально-етичного характеру. Він будується на обговоренні вигаданих ситуацій, наближених до дійсності моральних та ціннісних дилем, а також відповідей на поставлені питання "морального вибору". Науково-педагогічні працівники, проводячи заняття з урахуванням цих умов, залучають курсантів до активного обговорення ситуацій морально-етичного характеру. При цьому вони намагаються не тільки проаналізувати діяльність тієї чи іншої людини, а й поставити себе на її місце, щоб зрозуміти мотиви її поведінки, що у свою чергу виховує у курсантів моральні та емоційні почуття, без яких не можливе особисте розуміння ситуації та прагнення прийти на допомогу іншим; формує здатність до співчуття, що виявляється у активній безкорисливій допомозі іншій людині, у турботі про неї, у відмові від свого особистісного задля користі іншій людині. Як показує досвід, навчальні заняття з використанням цього методу сприяють активізації та

індивідуалізації навчального процесу, що покращує підготовку майбутніх правоохоронців.

Неабияке значення для морально-естетичного виховання у курсах гуманітарних дисциплін має наукова діяльність курсантів. Наука не тільки розширює знання, а і виховує особистість. Наслідком такого виховання буде й те, як використовуватимуть майбутні фахівці здобуті знання, яким буде ефект самої освіти. Заняття науковими розвідками сприяють формуванню у курсантів таких моральних рис як воля, відповідальність, вимогливість, сумління, без яких неможливе формування цілісної особистості. Крім цього, науково-педагогічні працівники допомагають курсантам усвідомлювати красу і гармонійність світу, його закономірностей, а це, у свою чергу, сприяє становленню інтернаціонального складу мислення, що є дуже актуальним для розвитку свідомості сучасного правоохоронця й формування його професійних якостей.

Наука у сучасних умовах є не тільки ефективним та актуальним засобом формування наукового світогляду особистості, а й засобом її гуманістичного виховання.

Участь курсантів у науковій роботі (наукових студентських товариствах, науково-практичних семінарах та конференціях, конкурсах на кращу наукову роботу тощо) формує у них естетичну потребу краси мислення. Вона виявляється у гнучкості мислення, дотепності, розумовій самодіяльності, умінні логічно міркувати.

Естетична спрямованість виховання наукою приводить до формування в особистості гуманістичної спрямованості помислів, вчинків, прагнень; сприяє формуванню світоглядно переконаного індивіда, який діє за велінням розуму й совісті.

Ефективна реалізація морально-естетичного виховання в навчальному процесі буде безпосередньо визначатися вдосконаленням колективістських стосунків у курсантському житті, рівнем моральних вимог курсантського колективу до його членів, позитивним морально-психологічним кліматом.

Необхідно мати на увазі тісний зв'язок результатів морально-естетичного впливу на курсантів не тільки в процесі навчання, а й у всіх сферах вузівського життя. На питання: "Яким чином вузівське середовище сприяє Вашому морально-естетичному удосконаленню?", - курсанти визначили: спілкування з науково-педагогічними працівниками, прийняття присяги, випускні вечори. На жаль, змісту лекцій, семінарів та практичних занять - курсанти відвели лише третє місце. Далеко не випадково у морально-естетичному вдосконаленні курсантів займає навчально-тренувальний полігон "Господарство Кролевцова", де курсанти проходять перші випробування на стійкість, витривалість, взаємодопомогу та взаємовиручку.

Курсанти - це специфічна соціальна група, діяльність якої пов'язана з особливостями ВНЗ, де курсанти не тільки навчаються, а й проходять дійсну військову службу, будучи водночас співробітниками міліції. Така спеціалізована система зумовлює те, що курсанти постійно перебувають у колективі, знаходяться під постійним контролем та керівництвом. При цьому слід враховувати, що курсантська молодь - це складний колектив, який характеризується різноманітним соціальним, національним, географічним представництвом і культурним розвитком кожного. Це, з одного боку, ускладнює стосунки між ними, а з іншого, при створенні належних умов, надає можливість для взаємного збагачення морально-культурним досвідом. Подолання перехідного етапу від "учня до курсанта", прищеплення свідомого ставлення до навчання, створення атмосфери вимогливості до виконання курсантами їх навчальних та інших обов'язків, розвиток і закріплення потреби до навчання, зацікавленості щодо майбутньої професії - важливі складові вузівської соціалізації. Поступово, від курсу до курсу спостерігається збагачення морально-естетичної мотивації курсантів, їх духовного світу. При цьому формуються такі значущі якості, як почуття краси людських взаємин, колективізм, товариськість, самостійність, творчість, дисциплінованість, організованість, ініціативність, уміння орієнтуватися в обставинах, принциповість стосовно до себе та інших, надійність, відданість тощо.

Таким чином, можна виділити ряд основних моментів, на які треба звернути увагу науково-педагогічним працівникам ВНЗ, реалізуючи функції морально-естетичного розвитку та виховання. До них можна віднести такі:

1. У процесі навчання, наукової діяльності курсантів повинні бути виявлені всі чинники можливого морально-естетичного впливу на їх особистості, що у вузівській практиці не завжди здійснюється в повному обсязі;

2. Сукупність цих чинників повинна активно впливати на формування у курсантів моральних мотивів навчання, у результаті чого процес навчання перетворюється для них у ведучу моральну потребу;

3. Процес навчання повинен актуалізувати всі компоненти моральної свідомості курсанта, його емоційну і раціональну сторони (почуття, мотиви, мету, переконання, знання);

4. Зміст і методика навчання повинні активізувати пізнавальну та творчу діяльність курсанта, у результаті чого моральна інформація почне перетворюватися на внутрішні якості особистості, моральні регулятори її поведінки;

5. Контроль за навчанням курсантів повинен виступати засобом оцінки сформованості і реалізації їх морально-естетичних якостей.

Отже, саме життя переконує нас у необхідності постійного пошуку нових форм, шляхів та засобів органічного поєднання професійної підготовки правоохоронців з вихованням в них морально-етичних, естетичних цінностей, громадянської зрілості, соціальної активності, справжньої інтелігентності; формуванням життєвої стратегії, побудованої на загальнолюдських духовних цінностях, що є таким необхідним у тривалому та складному процесі духовної самореалізації працівника правоохоронних органів.

Література

1. Бичко І. Українська ментальність і проблеми гуманітаризації національної вищої освіти. //Розбудова держави. 1993. - № 3 . - С. 62.

УДК 378.37

Коваль І.С., Ольшанська О.Г.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА ВНЗ

У статті розглядаються психолого-педагогічні показники розвитку професійно-орієнтованої особистості студента вищого навчального закладу.

Інноваційні процеси, які відбуваються у економіці та соціальному житті суспільства, зміна цінностей та орієнтацій, збільшення потреби в індивідуальній активності та відповідальності вимагають від системи освіти перегляду концептуальної системи поглядів на професійну освіту у вищій школі і тому не випадково зміцнюється увага дослідників до особистості фахівця, до його духовного і професійного формування та становлення.

У зв'язку із створенням в Україні національної системи освіти на основах гуманізму та духовності з'являється необхідність кардинальних змін і в професійній підготовці фахівця, від особистості якого значною мірою залежить успішне досягнення нових освітніх цілей. Тому зараз особливо актуальним є рішення психологічних проблем формування особистості майбутнього фахівця і, в першу чергу, розвиток його світоглядних орієнтацій, ціннісних регуляторів професійної діяльності, оскільки фахівець перукарської справи – це не стільки транслятор знань, скільки провідник культури та загальнолюдських цінностей [8, 181].

Мета статті – окреслити особливості професійного становлення майбутнього фахівця у галузі обслуговування населення, психолого-педагогічні показники розвитку професійно-орієнтованої особистості студента вищого навчального закладу.